

CRONICA

UN SPECTACOL AVERTIZATOR

VRĂJITOARELE DIN SALEM de Arthur Miller. În românește de Mihnea Gheorghiu • **TEATRUL NAȚIONAL BUCUREȘTI** • Data premierei: 13 decembrie 1991 • Regia: Felix Alexa • Scenografia: Irina Solomon, Dragoș Buhagiar • Distribuția: Constantin Dinulescu (Pastorul Parris), Andreea Vinătoru (Betty Parris), Adela Mărculescu (Tituba), Tatiana Constantin (Abigail Williams), Beatrice Bleonj (Susanna Walcott), Ioana Bulcă (Ann Putnam), Matei Gheorghiu (Thomas Putnam), Cristina Buburuz (Mercy Lewis), Ana Clontea (Mary Warren), Costel Constantin (John Proctor), Irina Răchileanu (Rebecca Nurse), Valentin Urițescu (Giles Corey), Claudiu Bleonj (Pastorul John Hale), Olga Delia Mateescu (Elizabeth Proctor), George Oancea (Francis Nurse), Andrei Finți (Ezekiel Cheever), Ovidiu Moldovan (Paznicul Herrick), Alexandru Georgescu (Judecătorul Hathorne), Damian Crișmaru (Viceguvernatorul Danforth), Simina Siminie (Vocea Marthei Corey).

Surprinzător de puține teatre și de puțini regizori au înțeles, după decembrie '89, că publicul românesc poate fi recâștigat mai ales prin acele spectacole care se adresează actualei lui stări de spirit. O stare de spirit ea însăși greu de delințat, obligată la scepticism tocmai pentru că include multă dezamăgire, dar doritoare de adevăr, de radiografii lucide a ceea ce-a fost, este sau s-ar mai putea întâmpla. Că pericolul poate veni, în egală măsură, de la extrema stângă sau de la cea dreaptă, o demonstrează chiar alegerea pieselor, scrise cîndva de autorii lor de pe evidente și recunoscute poziții de stînga, dar «potrivindu-se» la fel de bine și invers, pentru denunțarea crimelor comunismului și a pericolului virtual reprezentat de recrudescența acestuia, ca și de cea a extremei drepte. **Au pus cătușe florilor** de Arrabal devenea, în regia lui Alexander Hausvater, la Teatrul «Odeon», un spectacol împotriva totalitarismului de orice fel și de orice culoare, iar **Vrăjitoarele din Salem** de Arthur Miller, în regia lui Felix Alexa, la Teatrul Național, devine acum — am zice, aproape firesc — un spectacol cu certe valente avertizatoare, pericolul «vinătorii de vrăjitoare» fiind unul real și încă venind de la ambele extreme. Să nu uităm că, dacă unele publicații nu pregetă să vadă «vrăjitoarele» în foști membri ai partidului comunist, sînt destule altele care vor să ne convingă că unqurii, țiganii sau evreii sînt de fapt cele mai periculoase «vrăjitoare».

În aceste condiții, unul dintre meritele importante ale spectacolului semnat de Felix Alexa este tocmai acela de a fi pus în scenă chiar presa lui Arthur Miller, nu o «actualizare» forțată a ei, care să incline balanța posibilelor accente regizorale de

 Tatiana Constantin și Costel Constantin

o parte sau de cealaltă. Nu știu dacă intuiția sau surprinzătoarea-i maturitate artistică e cea care-l ajută să meargă astfel drept la țintă. Căci pericolul constă de fapt în generalizările fără temei, în isteria colectivă care poate să-ți întunece mintea, în transformarea țințarului în armăsar, cu care, la noi, s-a învrednicit în ultima vreme chiar parlamentul. Iar adevărații vinovați nu sînt alții decît instigatorii și vînătorii de vrăjitoare, dispunînd adesea nu numai de o argumentație sofisticată, ci și de un bine fabricat material «probatoriu», erijîndu-se în apărători ai individului și ai comunității, dar acționînd în numele dogmei și al *statu-quo*-ului de care aceasta are nevoie.

Între sesizantele intenții ale spectacolului și calitatea artistică a transpunerii lor scenice intervin însă cîteva «bruiaje», cel mai supărător constînd în cantitatea de strigăte și răcnete prin care se încearcă uneori nu compensarea tensiunii (căci aceasta există), ci pur și simplu salvarea situației în care se găsesc vocile obosite, fanate, suprasolicitate și grav afectate ale multor actori ai acestui teatru. Alte bruiaje sînt de registrul impropriu în care se încapăținează să evolueze unii actori, Adela Mărculescu reușind, de pildă, să facă din rolul Tituba o apariție absolut (involuntar) ilară. Prea îndelung și savant clamoroase sînt și lamentările lui Constantin Dinulescu în pastorul Parris, amintind de un stil de joc revolut, în care (re)cade pînă la urmă și Damian Crișmaru (în importantul personaj al vice-guvernatorului

Danforth), nerezistînd — spre final — tentației de a-și asculta propria-i voce, în virtuozitatea volutelor sale retorice. (Și asta, după ce evoluase «strîns» și convingător pe o bună parte din întinderea rolului!) În contrast, printr-o perfectă stăpînire de sine (care e și a mijloacelor artistice de care dispune) se va detașa Irina Răchișeanu în rolul Rebecăi Nurse, oferînd — fără urmă de ostentație — impresionantă lecție de actorie a simplității și reținerii afective. Tot pe linia simplității, a refuzului efectelor exterioare, e apreciabil de astă dată jocul Olgăi Delia Mateescu în Elisabeth Proctor. Nu e lipsit de interes nici jocul lui Costel Constantin în John Proctor, actorul avînd suficiente date pentru convingătoarea configurare a personajului său, date pe care le folosește însă în chip prisoselnic, riscînd ca înălțimea vocii s-o ia înaintea profunzimii sentimentelor. O evoluție impresionantă ne oferă din nou Claudiu Bleonț în pastorul John Hale, lăconismul expresiei avînd permanent acoperirea tensionării lăuntrice, a stării de gîndire ferventă care animă prezența eroului său în scenă. E printre puținii care, jucîndu-și personajul, nu uită supratema spectacolului. Destul de palidă față de propriile posibilități, Tatiana Constantin e doar firavă în Abigail Williams, lipsindu-și personajul de justificarea pasionalității sale. În Mary Warren, talentul Anei Ciocnea nu are de luptat cu datele personajului, ci doar cu propria-i voce, care ar necesita, poate, o îngrijire specială. Stridențele cele mai supărătoare îi

aparțin însă lui Alexandru Georgescu, în răcnitul judecător Hathorne. Credibil, în ciuda unor vădite exagerațiuni, e încă Valentin Uritescu (Giles Corey).

Mai ales prin scenografie (Irina Solomon și Dragoș Buhagiar), spectacolul capătă un soi de (voită) monumentalitate, «de operă», pe cît de neașteptată pe atît de impresionantă, poate, pentru acele puține categorii de public care se vor fi gîndind doar la ce le-a fost dat să pățească bieților oameni din Salem. Prin atenta și rafinată filtrare a luminii, ca și prin compoziția unor cadre, același spectacol acordă însă o mare atenție valorilor sale plastice, uneori prea elaborate, dar de o frumusețe intrinsecă de netăgăduit. Cultivate programatic, ele atestă o siguranță a regizorului, rar întîlnită la vîrsta lui; ca și cum, propunîndu-ne nu altundeva decît pe scena Naționalului un spectacol de factură clasică (prin toate aparențele sale), ar ști el de fapt mai bine ce are de făcut și de ce o face. Să nu fi observat, totuși, că uneori se alunecă într-o retorică goală și grandilocventă? Să fi crezut că dogma are întotdeauna nevoie de ea? Cîtă vreme spectacolul ne permite să ne punem și astfel de întrebări (pe lîngă cele legate de propria noastră soartă, de ce ne mai așteaptă în acest vast teren de vînațoare al României de azi), înseamnă că nu e chiar inutil să-l vedem. Și asta, cu toate neîmplinirile, contradicțiile și chiar ciudățeniile sale, semnate însă, distinct și descifrabil, Felix Alexa.

■ VICTOR PARHON